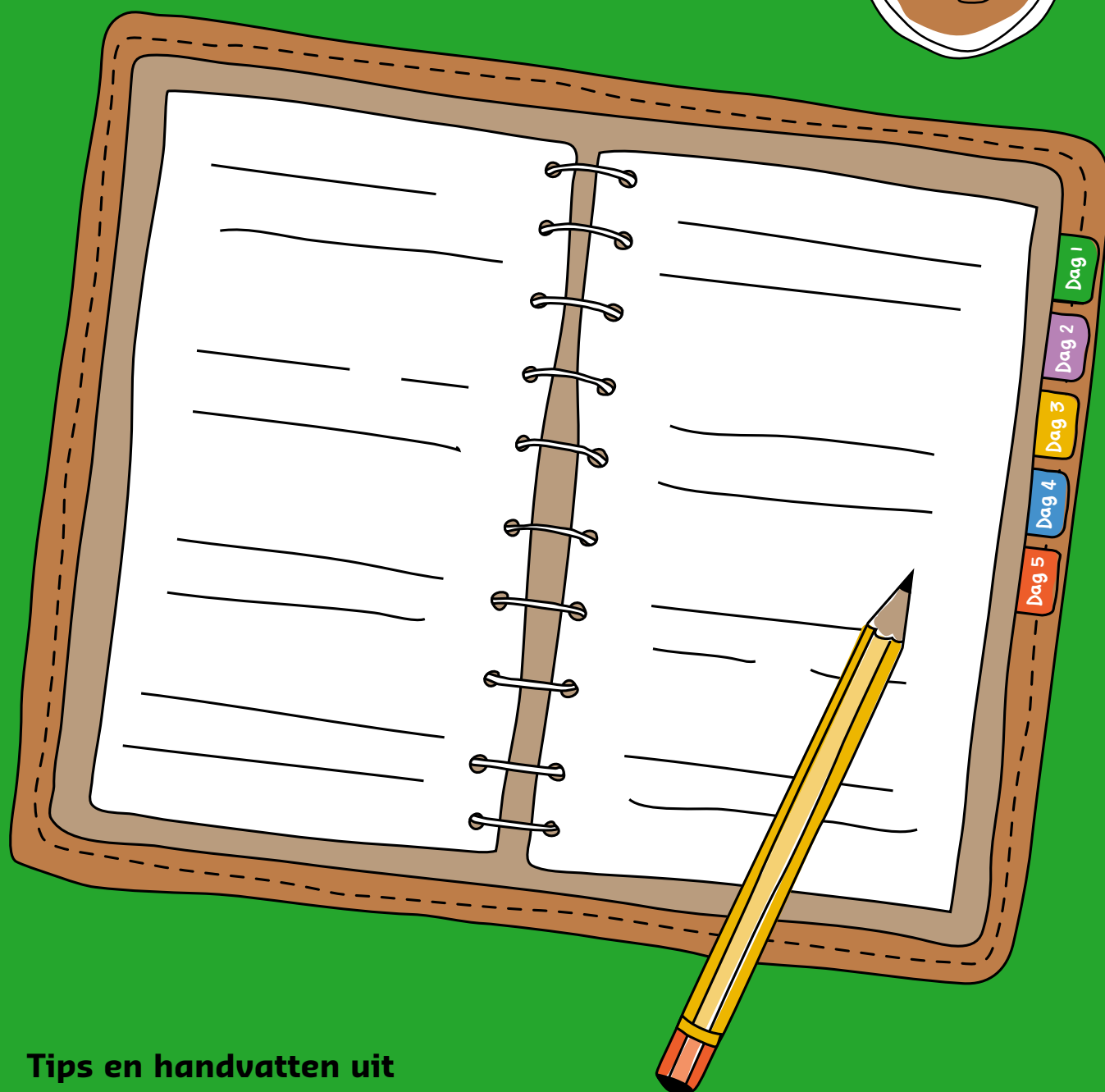
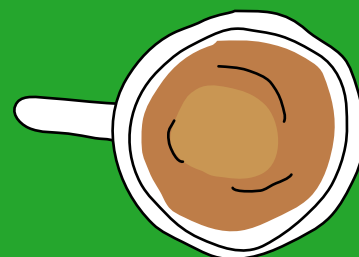

WERKBOEK

Armoede beter begrijpen, verrijk je kennis in vijf dagen

Tips en handvatten uit
de Challenge Armoede 2022

Leeswijzer

In dit werkboek vind je achtergrondinformatie, kennis en tips over hoe je mensen met financiële problemen nog beter kunt ondersteunen. De inhoud van dit werkboek was onderdeel van de Challenge Armoede 2022 die Movisie organiseerde in de aanloop naar internationale dag tegen armoede, op 17 oktober. Met dit werkboek kun jij jouw eigen 'Week van de Armoede' organiseren!

In een vijfdaagse werkweek doorloop je de dagen samen met je collega's. Elke dag staat in het teken van een ander thema met daarbij een passende opdracht. Het is mogelijk om een andere volgorde te kiezen. De dag wordt steeds afgesloten met een afsluitende vraag en een terugblik. Ook hebben we per dag een aantal relevante artikelen uitgekozen. Wij wensen je veel lees- en werkplezier. Succes!

De thema's per dag:

1. Oorzaken en gevolgen van niet kunnen rondkomen →

2. Vroegsignalering →

3. Structurele problemen: vergroot jouw cirkel van invloed en politiserend werken →

4. De invloed van schaarste →

5. Leer stress sensitief werken: motiverende gespreksvoering →

De Challenge Armoede 2022 is inmiddels voorbij, maar de informatie en opdrachten blijven relevant. Al meegedaan aan de Challenge Armoede 2022? Dan geeft dit werkboek jou de kans alles nog eens rustig na te lezen. Bekijk ook de 'verder lezen' opties.

INTRO

Leeswijzer

Introductie

Artikel

DAG 1

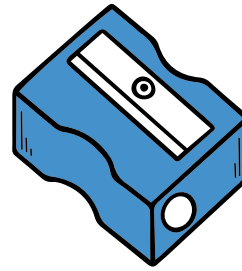
DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Introductie

Hoe ondersteun je mensen die niet rond kunnen komen? Veel professionals, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen worstelen met deze vraag. Jij ook? Speciaal voor jou hebben we de Challenge Armoede ontwikkeld.

Met de Challenge Armoede 2022 stelden we de vraag: kan armoede iedereen overkomen? Duidelijk is dat sommige mensen een groter risico lopen op armoede dan anderen. Maar, onverwachte gebeurtenissen zoals een scheiding, de coronacrisis, stijgende energieprijzen en toenemende inflatie, laten zien dat ook andere groepen in Nederland kwetsbaar zijn. Zo heeft bijna 40 procent van de Nederlandse huishoudens een 'kwetsbare' financiële buffer. Naast aandacht voor bewustwording van de eigen financiële kwetsbaarheid, vroegtijdige toeleiding naar hulp en het versnelt oplossen van schulden is aandacht voor structurele oorzaken óók nodig. Denk aan uitkeringen waarvan mensen niet kunnen rondkomen, het ingewikkelde toeslagenstelsel dat tot problemen leidt of gebrek aan betaalbare woonruimte. Immers, een professional kan nog zo zijn best doen, bestaansonzekerheid vraagt ook om een aanpak van oorzaken op macroniveau.

De Challenge Armoede geeft professionals, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen, beleidsmakers en andere geïnteresseerden achtergrondinformatie en aanknopingspunten om armoede te signaleren en aan te pakken. Dit jaar hebben we daarbij extra aandacht voor het agenderen van structurele oorzaken en politiserend werken.

Waarom je de opdrachten zeker moet doen:

- Je spijkert op een laagdrempelige en snelle manier jouw kennis en vaardigheden over armoede bij.
- Je krijgt zicht op de oorzaken en gevolgen van armoede, op dat waar je wel én geen invloed op hebt en hoe je kunt politiseren.
- Je leert, gebaseerd op de nieuwste inzichten, wat belangrijk is in het begeleiden van mensen in armoede.

TIP

Het is nog leuker om de uitdaging samen met collega's aan te gaan! Doe gezamenlijk de opdrachten en bespreek deze in jouw team.

INTRO

Leeswijzer

Introductie

Artikel

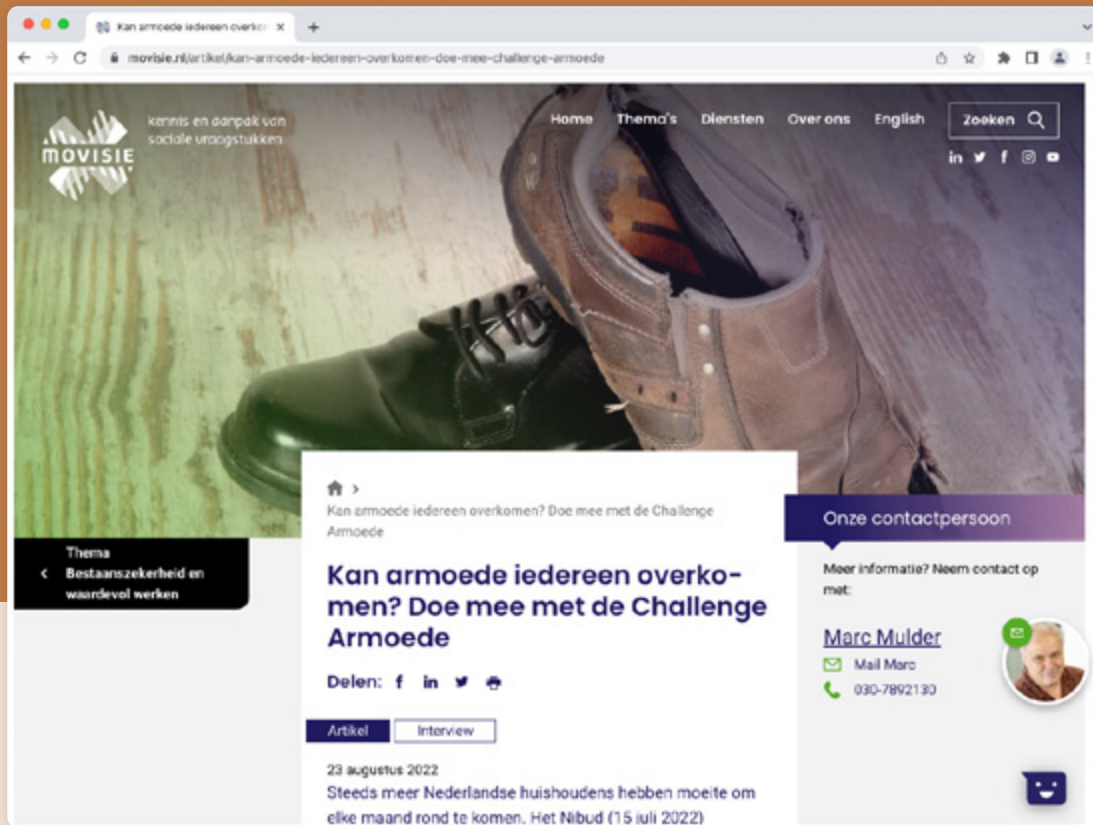
DAG 1

DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

INTRO

Leeswijzer

Introductie

Artikel

DAG 1

DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Kan armoede iedereen overkomen?

Steeds meer Nederlandse huishoudens hebben moeite om elke maand rond te komen. Het Nibud verwacht dat één op de drie Nederlandse huishoudens het financieel niet meer rond krijgt. In sommige gevallen gaat zelfs 70 procent van het budget op aan vaste lasten zoals huur en de energierekening. In aanloop naar Wereldarmoededag, op 17 oktober, organiseert Movisie jaarlijks de Challenge Armoede. Tijdens de challenge in 2022 stond de vraag 'kan armoede iedereen overkomen?' centraal.

In 2022 had de challenge extra aandacht voor het agenderen van structurele oorzaken van armoede en kwetsbaarheid. 'Niet alleen structurele oorzaken, maar ook structureel onbereikbare oplossingen maken het lastig. Er zijn talloze voor de hand liggende oplossingen die onbereikbaar zijn, omdat ze niet passen bij de regels die we bedacht hebben', aldus Marc Mulder, senior ervaringsdeskundige Armoede en Schulden bij Movisie. 'Aandacht voor kwetsbaarheid is belangrijk omdat mensen zich niet realiseren dat hun situatie kwetsbaar is.'

Lees het artikel [Kan armoede iedereen overkomen?](#) op de website van Movisie. Publicatiedatum: 23 augustus 2022.

[naar artikel →](#)

Oorzaken en gevolgen van niet kunnen rondkomen

Op dag 1 staan we stil bij nut en noodzaak van de aandacht voor financiën. Daarnaast geven we inzicht in de structurele oorzaken en gevolgen van langdurige armoede en leggen we het begrip 'bestaanszekerheid' uit.

Waarom is het belangrijk?

Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat eenoudergezinnen, mensen met een niet-westerse achtergrond, bijstandsontvangers en alleenstaanden onder de 65 jaar een grotere kans op armoede hebben. Maar, onverwachte gebeurtenissen zoals een scheiding, de coronacrisis, stijgende energieprijzen en toenemende inflatie, laten zien dat ook andere groepen in Nederland kwetsbaar zijn. Zo heeft bijna 40 procent van de Nederlandse huishoudens moeite om rond te komen (Van der Schors, Crijnen & Schonewille, 2019). Zij hebben een kwetsbare financiële buffer. Volgens het Nibud is een financiële buffer geld dat je apart zet om onverwachte, grotere en noodzakelijke kosten direct te kunnen betalen als ze zich voordoen. Kom je maandelijks geld tekort dan ligt het opbouwen van een buffer echter buiten bereik. Het vervangen van een kapotte koelkast of het betalen van de stijgende kosten van de energierekening, wordt dan steeds lastiger.

Jolanda Dale (58) uit Winschoten leeft op één maaltijd per dag. Als ze alleen thuis is, gaat de verwarming uit. Ze vertelt dat maar zelden. 'Ik wil niet dat mensen zeggen: 'Ach, wat sneu'. Maar door allerlei omstandigheden kom ik niet rond, nee.'

Bron: [Trouw](#)

Wat is armoede?

Er zijn verschillende definitie van armoede. Langdurig moeite hebben om rond te komen en de daarmee gepaard gaande sociale uitsluiting (zoals als gevolg van armoede niet kunnen deelnemen aan maatschappelijke activiteiten, afname van eigenwaarde) zijn de belangrijkste kenmerken. Armoede kan allerlei oorzaken hebben. Denk aan life-events en onverwachte gebeurtenissen zoals een scheiding, de coronacrisis, stijgende energieprijzen, toenemende

inflatie, faillissement, persoonlijke factoren zoals een chronische ziekte, psychische problemen of een licht verstandelijke beperking. Maar ook zijn er structurele oorzaken zoals uitkeringen waarvan mensen niet kunnen rondkomen, een ingewikkelde toeslagenstelsel, gebrek aan betaalbare woonruimte, stijgende kosten voor levensonderhoud en energie of werk dat te weinig betaalt om van te kunnen leven. Gevolgen zijn onder meer stress, een slechtere gezondheid, problematische schulden, een negatief zelfbeeld en sociaal isolement. Ook kan armoede leiden tot psychische problematiek.

Wat is bestaanszekerheid?

Steeds vaker vangen we armoede en schulden onder de term bestaanszekerheid. Dit plaatst financiële problemen in een breder perspectief; niet alleen voldoende financiële slagkracht maar ook het recht op een bestaanszeker leven is belangrijk. Het gaat daarbij om de zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen, werk, mee kunnen doen in de samenleving en een geschikt en betaalbaar dak boven je hoofd in een veilige en prettige omgeving (VNG & Divosa, 2021, p. 5). Omdat de bestaanszekerheid steeds meer onder druk staat, staat het onderwerp inmiddels hoog op de politieke en maatschappelijke agenda. Lees meer over bestaanszekerheid in de brochure [Bestaanszekerheid onder druk](#).

TEST JE KENNIS!

Hoeveel huishoudens in Nederland leven in armoede?

- A. 3,5 procent
- B. 6,8 procent
- C. 11,6 procent

Hoeveel mensen in Nederland hebben (ernstige) betalingsproblemen?

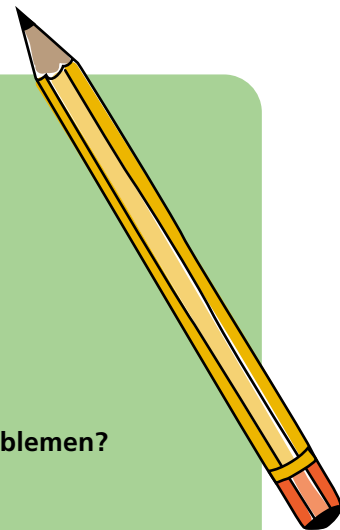
- A. 700.000 huishoudens
- B. 1,35 miljoen huishoudens
- C. 2 miljoen huishoudens

Iedereen in Nederland krijgt te maken met een fors hogere energierekening. Bij sommige huishoudens leidt dit tot ernstige problemen. Hoeveel huishoudens in Nederland hebben te maken met energiearmoede*?

- A. 5,5 procent
- B. 6,3 procent
- C. 7,0 procent

*energiearmoede: hoge energiekosten in combinatie met een laag inkomen en meestal niet goed geïsoleerd huis.

Bekijk de antwoorden >>

OPDRACHTEN DAG 1

Armoede en schulden in jouw praktijk, kun je het zien?

Financiële problematiek is niet altijd zichtbaar. Weet jij wat er bij jouw doelgroep speelt? Laat je gedachten eens gaan over de volgende vragen.

1. Hoeveel procent van de mensen voor wie jij werkt heeft volgens jou moeite om rond te komen?
2. Welke casus uit jouw praktijk, waarbij sprake was van armoede en/of schulden, heeft jou het meest geraakt en waarom?
3. Wat is jouw drijfveer om je in te zetten voor de aanpak van armoede in jouw werkgebied en waar ga jij je de komende tijd hard voor maken?

KORTE TERUGBLIK DAG 1

Je hebt meegedaan aan dag 1 van de Challenge Armoede. Als het goed is heb jij nagedacht over dit thema en waar jij je écht hard voor wilt maken. Dat is belangrijk, want veel Nederlanders leven in armoede. Landelijk gaat het volgens het CBS om 6,8 procent van de huishoudens (2023). Je kreeg informatie over de verschillende oorzaken van armoede en schulden. Ook gingen we in op bestaans(on)zekerheid. Dag 2 gaan we dieper in op de structurele problemen die armoede en schulden kunnen veroorzaken.

Daisy: 'Er spelen bijna altijd meerdere problemen, denk aan schulden én depressie én het ontbreken van een veilige woonruimte. Als hulpverlener is het belangrijk dat je dus goed luistert, goed reflecteert en praat over wat er aan de hand is. Kijk naar de mens als geheel en doe vervolgens wat nodig is.'

Bron: Movisie

Door aanhoudende hoge inflatie en energiekosten komen steeds meer Nederlanders in de problemen. Niet alleen de minima maar ook middeninkomens vrezen dat ze hun rekeningen niet meer kunnen betalen. 38 procent van de Nederlandse huishoudens geeft aan lastig rond te komen in het dagelijks leven. De financiële buffer is beperkt, zo heeft volgens het Nibud één op de vijf huishoudens minder dan 1000 euro spaargeld. Waar een huishouden niet meer dan 50 procent van het inkomen kwijt zou moeten zijn aan vaste lasten (huur, gas en elektriciteit, verzekeringen et cetera), loopt dit nu soms op tot 70 procent. Er blijft dan weinig over voor andere uitgaven en het opbouwen van een buffer, zo laat het Nibud zien. Dit leidt tot ernstige financiële problemen bij een steeds grotere groep mensen.

TIP

Nibud ontwikkelde de BufferBerekenaar. Met deze tool kun je berekenen wat de hoogte van een goede financiële buffer zou moeten zijn, voor jezelf of voor mensen in jouw werkgebied.

Maar wat kun je doen als mensen structureel geld te kort komen en daardoor geen buffer hebben of kunnen opbouwen? Daarover meer in de opdracht van dag 3!

INTRO

DAG 1

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Meer lezen

- Wist je dat iemand die opgroeit in armoede bijna twee keer zoveel risico loopt later als volwassene ook in armoede te leven? Er is sprake van intergenerationele armoede wanneer een familie van generatie op generatie in armoede leeft. Lees het levensverhaal van Dini en Sidney, moeder en dochter of lees het artikel Kansenongelijkheid wordt van generatie op generatie overgedragen.
- Meer lezen over bestaanszekerheid? Bekijk de publicatie Bestaanszekerheid onder druk of lees de ervaringen van mensen zelf in de publicatie Werken aan bestaanszekerheid.
- Het verhalenboek Gezichten van een onzeker bestaan door de Raad voor Samenleving & Volksgezondheid toont de verhalen van 14 mensen met een jarenlang onzeker bestaan en de moeizame weg hieruit. Scrol naar beneden voor factsheets met cijfers: deze geven een duidelijk beeld van bestaansonzekerheid in Nederland. Lees bijvoorbeeld het verhaal van Eddy: wereldreiziger met een kapotte knie. Geld was bij hem nooit een probleem, maar door een bedrijfsongeval en latere gezondheidsklachten komt hij uiteindelijk in de schulden terecht en wordt dakloos.

TIP

De precieze armoedecijfers per wijk zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl. Als je armoedecijfers in jouw werkgebied in kaart brengt kun je gericht actie ondernemen.

Afsluitende vraag

Waar wil jij je echt hard voor maken als het gaat om armoede in jouw werkgebied?

ANTWOORDEN DAG 1

Hoeveel huishoudens in Nederland leven in armoede?

- **Antwoord B is het goede antwoord.**

Volgens cijfers van het CBS leeft 6,8 procent van alle huishoudens in Nederland in armoede. Dit zijn 512.800 huishoudens. Door de hoge inflatie zal dit de komende tijd blijven toenemen. De verwachting is dat het aandeel personen in armoede in 2023 zal stijgen tot 7,6 procent en voor kinderen is dat zelfs 9,5 procent.

Hoeveel mensen in Nederland hebben (ernstige) betalingsproblemen?

- **Antwoord B is het goede antwoord.**

1,35 miljoen huishoudens hebben (ernstige) betalingsproblemen (Schonewille & Crijnen, 2019). Dit is één op de vijf huishoudens in Nederland. 7,4 procent van alle Nederlandse huishoudens had op 1 januari 2021 geregistreerde problematische schulden. Hierbij kun je denken aan al een halfjaar geen zorgpremie betalen of een meer dan twee maanden oude tweede aanmaning van een verkeersboete.

Hoeveel huishoudens in Nederland hebben te maken met energiearmoede?

- **Antwoord C is het goede antwoord.**

Bij 7 procent van de huishoudens in Nederland is sprake van energiearmoede. Dit zijn 550.000 huishoudens. Deze aantallen zijn van 2019 en liepen naar verwachting van TNO op tot 700.000 huishoudens in 2021. Bekijk de [interactieve kaart van TNO](#) voor percentages op gemeente en wijk niveau.

[Terug naar de opdrachten van dag 1 >>](#)

De structurele dimensie van bestaanszekerheid

De corona-uitbraak, de Oekraïne-crisis en de stijgende energieprijzen hebben mede geleid tot meer landelijke politieke aandacht voor bestaanszekerheid. De aandacht richt zich vooralsnog vooral op bestaansonzekerheid gerelateerd aan werk- en inkomensonzekerheid en de daaraan gekoppelde armoede en schuldenproblematiek. Ook het gebrek aan betaalbare woningen is veel in het nieuws. Dit is slechts een deel van het verhaal. Bestaansonzekerheid heeft grote invloed op sociale relaties, gezondheidsverschillen en wonen.

Niet iedere burger heeft evenveel bestaanszekerheid. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) deelde de Nederlandse bevolking in 2014 al in zes bevolkingsgroepen in. Het gaat relatief goed met 'de gevestigde bovenlaag', 'de jonge kansrijken', 'de werkende midden-groep' en 'de comfortabel gepensioneerden', samen 71 procent van de bevolking. Hiertegenover staan de 'onzekere werkenden' en 'het precariaat'. Deze groep (29%) kenmerkt zich door tijdelijke banen, lage inkomens, moeilijke relaties, weinig sociale zekerheid en/of het ontbreken van een politieke stem, met een verhoogd risico op armoede, schulden en bestaansonzekerheid.

Lees het artikel [De structurele dimensie van bestaanszekerheid](#) op de website van Movisie. Publicatiedatum: 11 april 2022.

[naar artikel →](#)

INTRO

DAG 1

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Vroegsignalering

Op dag 2 delen we ervaringsverhalen, zoomen in op vroegsignalering en verschillende vormen van schulden.

Wees er vroeg bij

Voorkomen is beter dan genezen. Met de wijziging van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) per 1 januari 2021 is vroegsignalering van schulden een wettelijke taak voor gemeenten geworden. Vroegtijdig signaleren voorkomt dat schrijnende situaties en problematische schulden (schulden die zonder hulp niet binnen drie jaar zijn op te lossen) ontstaan of verergeren. Het is daarom belangrijk om te weten hoe het beleid van de gemeente eruit ziet en welke rol jij en jouw organisatie daarbij kunnen spelen.

Bekijk de animatie Weg uit de schulden: [Trailer voor animatie Weg uit de schulden](#)

Signaleren

Armoede en schulden zijn niet altijd zichtbaar. Er verstrijkt gemiddeld vijf jaar tussen het ontstaan van schulden en het doen van een beroep op schuldhulp. Dit komt omdat mensen over het algemeen de ernst van problemen lastig kunnen inschatten: mensen denken tot het echt niet meer gaat het hoofd zelf boven water te kunnen houden. Ook schaamte speelt een rol, hierdoor klopt men niet aan voor hulp. Daarnaast weten mensen niet altijd waar ze terecht kunnen. Bovendien passen oplossingen aangedragen door schuldenaren zelf, niet altijd bij bestaande wetten en (ongeschreven) regels en het aanwezige hulpaanbod. Tot slot krijgen mensen die wél (bijtijds) aankloppen niet altijd passende hulp of steun.

Als je auto een lekke band krijgt, bel je de ANWB. Maar wie bel je als je financieel in de problemen raakt? Niemand kon mij vertellen waar ik moest zijn...'

Bron: [Werken aan bestaanszekerheid](#), p. 6.

'Durf de inwoner te vertrouwen. Als hij of zij een (hulp)vraag stelt, dan heeft hij of zij daar echt wel goed over nagedacht. Je stelt niet zómaar een (hulp)vraag...'

Bron: Werken aan bestaanszekerheid, p. 10.

Mirjam Andries, projectleider preventie en aanpak van armoede en schulden bij Movisie: 'Mensen hoeven zich, zeker in deze tijd, niet te schamen als ze in de financiële problemen dreigen te komen, want ze kunnen er niks aan doen. Al een aantal jaar neemt de bestaanszekerheid voor grotere groepen af, door slechte inkomenspositie door flexibele contracten, de dure woningmarkt, verlies van inkomsten door corona voor zzp'ers en kleine ondernemers. De huidige torenhoge inflatie en prijsstijgingen van energie waren niet helemaal te voorzien, maar maken des te meer duidelijk dat er nu echt iets moet gebeuren.'

Bron: Movisie.

Hardnekkigheid van problemen

Marc Mulder, ervaringsdeskundige Armoede en Schulden bij Movisie geeft in het artikel Doorbreek zo snel mogelijk de escalatie van schulden op socialevraagstukken.nl voorbeelden van situaties waarbij sprake is van huurachterstand of huurschuld. Deze voorbeelden laten zien hoe schulden snel kunnen oplopen. Dit maakt het lastig de cirkel te doorbreken.

De dilemma's die mensen voor hun kiezen krijgen:

'De keuze waarvoor mensen gesteld worden, is onmogelijk. Vanwege beslag op inkomen is er geen ruimte om andere schulden af te lossen. Een autoverzekering wordt stopgezet zolang deze niet volledig is betaald. Zonder auto kun je niet naar je werk en heb je nog minder inkomen. Wat kun je doen? Onverzekerd rondrijden of toch maar wéér de huur niet betalen? Uiteindelijk wordt er gekozen om de huur weer niet te betalen. De huurachterstand stijgt, maar ook de schaamte omdat het almaar niet lukt om de problemen op te lossen.'

Bron: Sociale Vraagstukken

Onrealistische afspraken over het afbetalen van huurachterstanden:

'In de praktijk zie ik vaak dat mensen een regeling hebben afgesproken die niet past bij hun mogelijkheden. Er is geen rekening gehouden met sparen voor reserves en toekomstige uitgaven. Regelmatig wordt de regeling opgedrongen terwijl het totaal niet realistisch is. Het gevolg is dat mensen andere schulden maken of dat ze alsnog niet betalen. Hierdoor ontstaat ten onrechte een beeld dat deze mensen zich niet aan afspraken willen houden. Voor de inwoner voelt dit als falen, en dat doet eigenwaarde en zelfvertrouwen geen goed.'

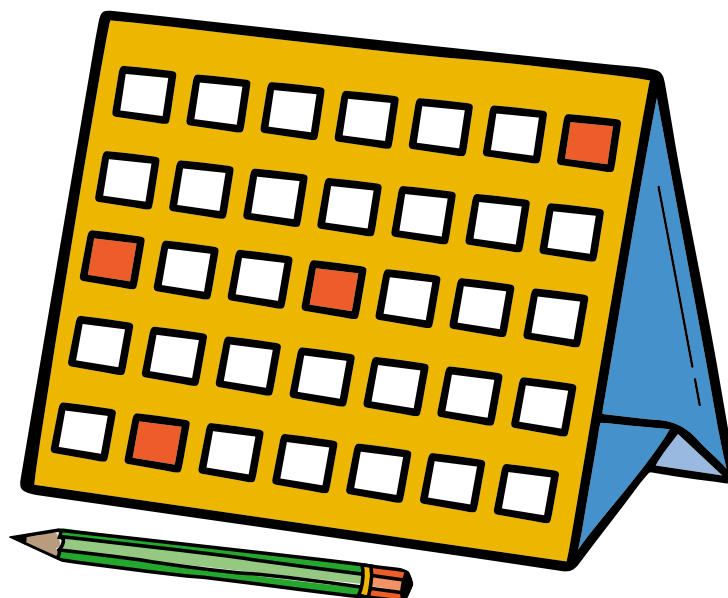
Bron: Sociale Vraagstukken

Vormen van schulden

In de praktijk zien we vier vormen van schulden. Deze staan hieronder omschreven:

1. Overbestedingsschulden: men geeft meer uit dan er aan geld binnen komt.
2. Aanpassingsschulden: door een verandering in leefsituatie, denk aan een scheiding, moet men leren omgaan met minder geld.
3. Compensatieschulden: door psychische problemen, zoals een laag zelfbeeld, stress of verslaving, compenseert men door dingen te kopen.
4. Overlevingsschulden: men heeft te weinig inkomsten om de dagelijkse lasten te betalen.

De afgelopen jaren zien we een toename van overlevingsschulden: mensen krijgen het volgens het Nibud steeds moeilijker met het betalen van vaste lasten als zorg, huur en gas/water/licht.

OPDRACHTEN DAG 2

Opdracht van de dag: armoede en schulden in jouw praktijk, kun je het zien?

1. Kun je per schuldvorm een voorbeeld noemen uit jouw eigen praktijk?

2. Welke oorzaken van het niet kunnen rondkomen zie jij vooral in jouw werkgebied?

3. Hoe zien de plannen in de gemeente waar jij werkt eruit als het gaat om vroegsignalering en wat is daarin de rol van jouw organisatie en jezelf?

TIP

Zet dit punt op de agenda van je teamoverleg en kom samen tot een plan over hoe jullie daaraan kunnen bijdragen

INTRO

DAG 1

DAG 2

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 3

DAG 4

DAG 5

KORTE TERUGBLIK DAG 2

Je hebt deelgenomen aan dag twee van de Challenge Armoede. Op deze pagina vind je een korte terugblik en extra informatie.

Mirjam Andries, projectleider preventie en aanpak van armoede en schulden bij Movisie: 'Voor gemeenten is het van belang om actief in beeld brengen wie er in de problemen dreigen te komen. Dan wordt concreet duidelijk hoe groot de groep is om wie het gaat. De wetswijzing op de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening, waarmee vroegsignalering van schulden in 2021 een wettelijk taak voor gemeenten is geworden, kan hierbij een rol spelen.'

Bron: [Movisie](#).

Vroegsignalering is erg belangrijk: het voorkomt onnodig persoonlijk leed en maatschappelijke kosten. Veel gemeenten benutten voor vroegsignalering de Vroeg Eropaf aanpak. Bij deze aanpak neemt een hulpverlener contact op bij betalingsachterstanden. De betalingsachterstand komt in beeld doordat achterstand bij huur, de zorgverzekering of de energierekening centraal gemeld worden. Een hulpverlener neemt dan contact op om hulp aan te bieden en de achterstand op te lossen. In veel gevallen voorkomt dit het verder uit de hand lopen van financiële problemen.

TIP

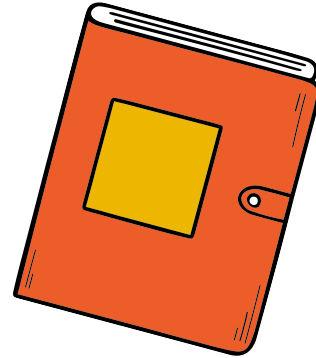
Op de website www.vroegsignaleringshv.nl kun je handzame informatie vinden over vroegsignalering.

In de publicatie [Naar nul huisuitzettingen. Zo doe je dat!](#) vind je daarnaast praktische handvatten en inspirerende voorbeelden over het voorkomen en verminderen van huisuitzettingen als gevolg van het niet kunnen betalen van huur. Zo houdt de Gemeente Amsterdam in geval van een huurachterstand bij mensen met een uitkering via de Participatiewet, (met toestemming van de klant) de lopende huur in op de uitkering en maakt deze maandelijks rechtstreeks over aan de verhuurder. Zo loopt de huurachterstand niet verder op en neemt de kans op dakloosheid fors af. Lees meer in [dit artikel](#) op de website van Movisie.

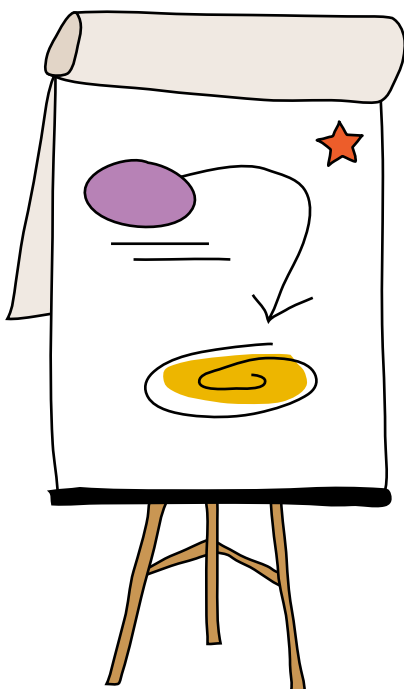
Meer lezen

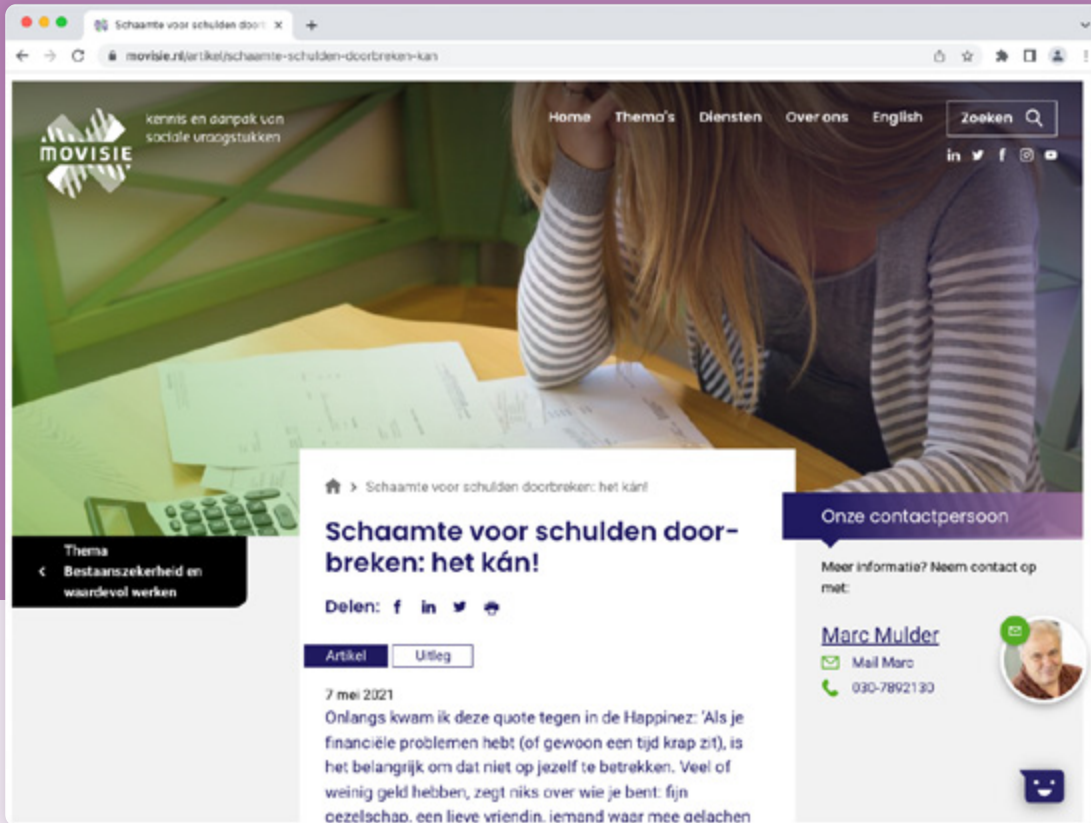
- Meer weten over hoe mensen armoede en schulden beleven? Kijk dan op ervaringsvraagstukken.nl
- Ben je werkgever en wil je bijdragen aan het op tijd signaleren van betaalachterstanden bij werknemers en hen helpen? Volg dan de Nibud-workshop 'Omgaan met personeel met schulden'. [Decathlon ging je al voor.](#)

Afsluitende vraag dag 2

Wat ga jij morgen anders doen om financiële problematiek vroeger te signaleren?

Schaamte voor schulden doorbreken: het kán!

Onlangs kwam ik deze quote tegen in de Happinez: 'Als je financiële problemen hebt (of gewoon een tijd krap zit), is het belangrijk om dat niet op jezelf te betrekken. Veel of weinig geld hebben, zegt niks over wie je bent: fijn gezelschap, een lieve vriendin, iemand waar mee gelachen kan worden. Laat schaamte geen obstakel vormen in je vriendschap. Zeg gewoon eerlijk dat iets voor jou financieel geen optie is, en voel je beslist geen party pooper: wat niet gaat, dat gaat niet.' Dit advies slaat de plank mis, vindt Marc Mulder, ervaringsdeskundige op het gebied van armoede en schulden.

'Geldzorgen maken je nou eenmaal minder fijn gezelschap, een minder lieve vriendin en je bent niet meer wie je was. Je kunt de gevolgen van stress niet negeren. Je kunt de oorzaken van stress wél negeren, tenminste voor een tijdje. Daarna komt het probleem twee keer zo hard terug.' Marc werkt bij Movisie om het proces wat de inwoner doormaakt meer centraal te stellen bij de aanpak van schulden.

Lees dit artikel [Schaamte voor schulden doorbreken: het kán](#) op de website van Movisie. Publicatiedatum: 7 mei 2021.

[naar artikel →](#)

INTRO

DAG 1

DAG 2

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Structurele problemen: vergroot jouw cirkel van invloed!

Vandaag staat in het teken van het agenderen van structurele problemen die bestaansonzekerheid kunnen veroorzaken, ook wel politiseren genoemd. Dag 1 maakte duidelijk dat steeds meer Nederlandse huishoudens moeite hebben het hoofd financieel boven water te houden. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Vandaag gaan we in op de structurele oorzaken van armoede.

Wat zijn structurele problemen?

Structurele problemen zijn problemen die mensen niet in hun eentje kunnen oplossen. Denk bijvoorbeeld aan tekortkomingen in wet- en regelgeving die voor bepaalde groepen negatief uitpakken, gebrek aan betaalbare woonruimte, een langdurig te laag bestaansminimum zoals het minimumloon of een bijstandsuitkering en onzekere nul uren- en flexcontracten. Structurele problemen vragen om een duurzame oplossing.

OPROEP AAN TWEDE KAMER

Een forse energierekening compenseer je niet met een éénmalige toeslag van 1300 euro of minder lang douchen. Dit vraagt om een structurele verhoging van het bestaansminimum of het verlagen van kosten van basisvoorzieningen opdat mensen meer financiële veerkracht krijgen. De Landelijke Armoedecoalitie deed hiervoor al een oproep aan de Tweede Kamer. Inmiddels is bekend welke maatregelen de Tweede Kamer neemt. Ondanks de injectie van ruim 16 miljard euro stelt de Landelijke Armoedecoalitie dat dit nog onvoldoende is voor het wegnemen van financiële zorgen onder burgers. Aanleiding voor een nieuwe brief met daarin een oproep voor extra maatregelen.

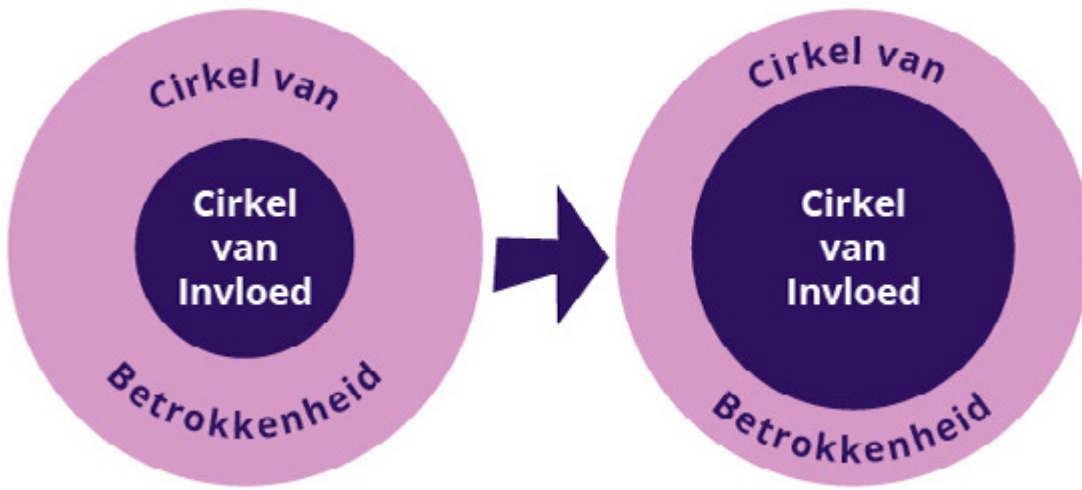
Wat kun jij doen?

Als cliënten elke maand geld te kort komen en de betaalachterstanden zich opstapelen, welke invloed kun jij dan aanwenden om de oorzaken achter deze structurele problemen aan te pakken? Kom erachter met de cirkel van invloed.

De cirkel van invloed en betrokkenheid

Steven Covey is de bedenker van de cirkel van invloed en betrokkenheid. Deze cirkel maakt je bewust van de vraag of je de mate van invloed die je kunt hebben ook voldoende benut. Het werkt heel simpel: alle zaken waar jij je druk om maakt of betrokken bij voelt rondom het armoede vraagstuk, zitten binnen de cirkel van betrokkenheid. Op sommige dingen binnen deze cirkel kun je invloed uitoefenen: de cirkel van invloed. Focus op die cirkel geeft je energie. Het is de kunst om de overlap van de cirkel van invloed en de cirkel van betrokkenheid zo groot mogelijk te maken. Focus dus op de cirkel van invloed, en vergroot daarmee deze cirkel.

OPDRACHTEN DAG 3

Vergroot jouw cirkel van invloed!

1. Teken een grote cirkel. Dit is de cirkel van betrokkenheid.

2. Schrijf aan de rand een vraagstuk waar je tegenaan loopt als het gaat om armoede. Teken vervolgens een kleinere cirkel in de grote ring; de cirkel van invloed.

3. Zet hierin de dingen waarop jij invloed hebt en die met het vraagstuk in de grote cirkel te maken hebben.

Reflecteer aan de hand van de volgende vragen:

1. Aan welke van de twee cirkels besteed jij de meeste tijd en aandacht?

2. Hoe kan jij meer focussen op de cirkel van invloed zodat je je energie juist besteedt?

3. Wat ga je doen om je cirkel van invloed te vergroten? Formuleer een actie die je direct kunt ondernemen.

Sommige oorzaken en oplossingsrichtingen van armoede en schulden liggen niet direct in jouw cirkel van invloed, maar meer in de cirkel van betrokkenheid, denk aan beleid en wet- en regelgeving. Door lokaal signalen en vraagstukken samen met anderen te agenderen en te politiseren, kunnen daar wel veranderingen in plaats vinden, al kan dit een proces van lange adem zijn.

TIPS

Politiseren is iets tot een politieke zaak maken. Om dit voor elkaar te krijgen kun je bijvoorbeeld lobbyen met andere partijen in de gemeente die ook met armoede bezig zijn. Breng de structurele knelpunten die spelen én de mogelijke oplossingsrichtingen helder in kaart en ga hierover in gesprek met de gemeente. Mooi voorbeeld van hoe je dit kunt doen vormt de Armoedecoalitie Utrecht. Samen kom je verder!

Meer leren over wat politiseren is, hoe jij ermee aan de slag kan en hoe het kan bijdragen aan de aanpak van armoede en schulden? Lees het interview met Mariël van Pelt: Politisierend werken: pak armoede aan door structurele problemen zichtbaar te maken.

KORTE TERUGBLIK DAG 3

Deze dag stonden we stil bij je cirkel van invloed en politiserend werken: hoe kun jij je invloed aanwenden om mensen met financiële problematiek te helpen? Bijvoorbeeld door een stem te geven aan mensen, iets publiek maken en individuele problemen tot sociale kwesties maken. We stonden stil bij het agenderen van structurele oorzaken van bestaansonzekerheid en jij kreeg inzicht in jouw cirkel van invloed en betrokkenheid.

De roep om armoede en schulden structureel aan te pakken is door belangen-, branche- en beroepsorganisaties en wetenschappers waaronder de Landelijke Armoedecoalitie en het Nibud hoger op de agenda komen te staan. De huidige Minister van Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen Carola Schouten gaat hier met een overkoepelende aanpak op armoede en schulden op in zetten:

Minister Carola Schouten: 'De doelen van de overkoepelende aanpak op armoede en schulden zijn ambitieus. Tegelijkertijd is de realiteit weerbarstig en dreigt nu juist een grotere groep huishoudens in de financiële problemen te raken door de hoge prijzen van energie en boodschappen. Het kabinet zet vol in op maatregelen om de gevolgen te beperken en zoekt verder naar oplossingen. Toch moeten we ook verder kijken en ervoor zorgen dat het aantal mensen in armoede en met problematische schulden structureel afneemt op termijn. Deze plannen vormen hiervoor het startpunt.'

Bron: Rijksoverheid

Reflectie

We sluiten dit keer af met een aantal reflectievragen die je zowel individueel als met je team kunt beantwoorden.

Welk structureel probleem rondom armoede en/of schulden zou jij willen aanpakken?

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 4

DAG 5

Met welke partners kun je samenwerken om hierin verandering voor elkaar te krijgen?

Welke rol kunnen mensen die te maken hebben met financiële problemen daarbij zelf spelen?

In hoeverre houden jullie als professionals of organisatie de structurele problemen (bedoeld of onbedoeld) zelf in stand?

Meer lezen

- Wil je meer lezen over de cirkel van invloed? Lees dan het artikel [Armoede en schulden effectief aanpakken: benut jouw cirkel van invloed](#).
- Lees de [column van Tim 'S Jongers in de Correspondent](#) over structurele armoede en waarom termen als 'energiearmoede' het werkelijke probleem verhullen of lees over Tims eigen ervaringen met bestaansonzekerheid in [zijn interview met de Volkskrant](#).
- Lees in [deze journalistieke rapportage](#) het perspectief van sociale professionals, burgerinitiatieven en branche- en belangenorganisaties op het vraagstuk energiearmoede, voorzien van praktijksituaties en mogelijke oplossingen.
- Gerard Sangers (63) werd vermorzeld door de Participatiewet: ['Ook ik ben beschuldigd van fraude'](#) (trouw.nl).

Afsluitende vraag dag 3

Welke actie ga jij doen om je cirkel van invloed te vergroten?

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

Introductie

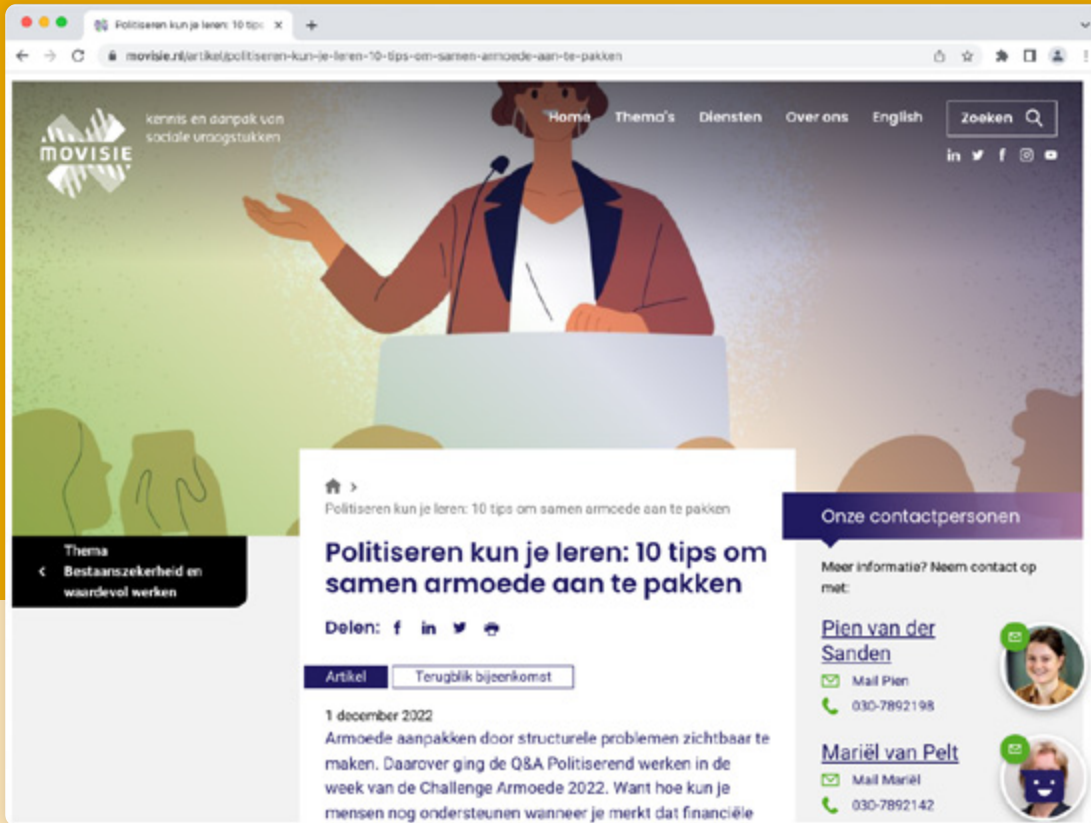
Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 4

DAG 5

Politiseren kun je leren: 10 tips om samen armoede aan te pakken

Armoede aanpakken door structurele problemen zichtbaar te maken. Daarover ging de Q&A Politiserend werken in de week van de Challenge Armoede 2022. Want hoe kun je mensen nog ondersteunen wanneer je merkt dat financiële problematiek een structurele oorzaak heeft? Professionals, ervaringsdeskundigen en vrijwilligers lopen tegen de grenzen van hun handelingsruimte aan. Politiseren behoort dan nog wél tot de mogelijkheden. Wat is het? Hoe doe je het? En wie gingen je voor?

Mariël van Pelt, senior adviseur bij Movisie en lector sociale veerkracht bij Fontys Hogeschool, legt uit wat politiseren is: 'Politiseren hangt samen met signaleren en agenderen. Je probeert mensen te ondersteunen door hun individuele problemen publiek te maken. Hierbij stel je de manier waarop dingen in onze samenleving geregeld zijn ter discussie. Mensen, in dit geval met financiële problemen, krijgen een stem in het publieke debat.' Dit kun je op allerlei manieren doen. Drie strategieën zijn te onderscheiden: verandering tonen, verandering eisen en verandering doen.

Lees het artikel [Politiseren kun je leren: 10 tips om samen armoede aan te pakken](#) op de website van Movisie.
Publicatiedatum: 1 december 2022.

[naar artikel →](#)

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 4

DAG 5

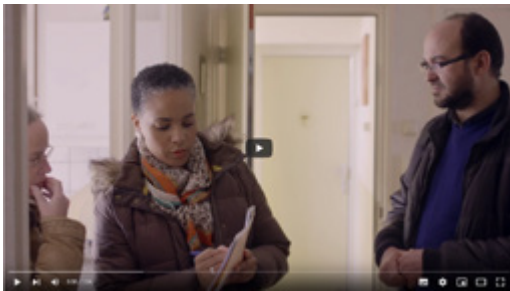

De invloed van schaarste

Vandaag staat in het teken van schaarste en de invloed daarvan op de psychische gezondheid van mensen die in armoede leven.

Mensen met voldoende middelen zijn doorgaans gezonder en leven langer (en andersom) (Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, 2020). Voor hen is het makkelijker om bijvoorbeeld gezond te eten, leuke dingen te doen met hun sociale netwerk en zij ervaren geen stress vanwege financiële problemen.

Stress is funest voor je hersenfuncties. Dat geldt ook voor stress als gevolg van armoede of schulden. Dit blijkt uit het onderzoek Schaarste. Concentreren wordt lastiger en plannen en organiseren lukt niet meer. Onzorgvuldigheid, afwezigheid, impulsiviteit en fouten maken zijn het gevolg. Het onderzoek Schaarste heeft geleid tot meer begrip voor mensen in armoede of met schulden: mensen willen wel, maar kunnen niet altijd omdat de stress hun overneemt en zij zich noodgedwongen moeten richten op het overleven op de korte termijn.

Dit filmpje illustreert schaarste. Het laat zien dat de mevrouw aan het overleven is. Ze haalt wel de post uit de brievenbus, maar het lukt haar niet (meer) om zelf actie te ondernemen. Er zijn ook omgekeerde reacties op schaarste mogelijk: denk aan impulsaankopen. De zelfcontrole kan onder druk van schaarste zo afnemen, dat mensen geld gaan uitgeven dat zij niet hebben.

In de Participatielezing 2022 vertelt Tim 'S Jongers dat stress bij iedereen tot het maken van andere keuzes leidt. Hij benadrukt dat dit geen domme keuzes zijn. Ga naar het filmpje van de Participatielezing, in het bijzonder naar minuut 22:40 tot 25:15.

OPDRACHTEN DAG 4

Inzicht in wat schaarste doet

Je hebt nu goed inzicht wat schaarste doet en hebt een paar tips gekregen om hiermee om te gaan.

Heb jijzelf wel eens te maken gehad met schaarste? Of zo niet: heb je wel eens een periode met veel stress meegemaakt?

Wat was de impact daarvan op jou?

Wat heeft jou toen geholpen?

Wat neem je daarvan mee in de omgang met mensen die te kampen hebben met schaarste?

Hoe kan er meer aandacht komen voor wat schaarste doet met mensen op jouw werk?

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

DAG 4

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 5

KORTE TERUGBLIK DAG 4

Dag 4 ging over schaarste en de invloed daarvan op de psychische gezondheid van mensen die in armoede leven. Op deze pagina vind je een korte terugblik en wat extra informatie. Onderzoek toont aan dat mensen onder invloed van chronische stress, veroorzaakt door bijvoorbeeld schaarste, de volgende kenmerken vertonen:

- Emoties en korte termijn verlangens zijn leidend
- Gevoel van chaos en verlies van grip
- Moeite met leren en onthouden van informatie
- Zwart-wit denken en oordelen: minder gevoelig voor feitelijke informatie
- Wantrouwen
- Inertie: mensen hebben moeite positieve intentie om te zetten in actie
- Schaamte en vermijdingsgedrag
- Eenzaamheid en isolement
- Verlies van perspectief

Wat doe je als mensen schaarste ervaren?

1. **Basishouding:** realiseer je dat mensen niet in armoede leven uit onwil of gebrek aan motivatie. Benader hen vanuit een oordeelvrije houding en straal rust uit. Als jij rust uitstraalt, geef je de persoon tegenover je ook ruimte om na te denken en aan zijn of haar problemen te werken.
2. **Doorvragen:** check in gesprekken met mensen altijd of het hen lukt om rond te komen. De ervaring leert dat mensen dit niet vervelend vinden, veelal ervaren zij dit juist als een opluchting. Vraag altijd goed door. Houden ze geld over aan het eind van de maand? Zo nee, wat is voor hen dan het lastigste om te betalen? Zorg dat je goed inzicht krijgt in wat er speelt (achterhaal bijvoorbeeld van welke van de vier vormen van schulden er sprake is), dat helpt jou om je vervolgstappen te bepalen.
3. **Richt je op het opheffen of verminderen van schaarste:** maken mensen wel gebruik van alle inkomensondersteunende voorzieningen waar zij recht op hebben? Dit kun je checken via de tool Bereken Uw Recht van het Nibud.
4. **Check altijd of er ook kinderen betrokken zijn:** Want, het armoederisico onder eenoudergezinnen met minderjarige kinderen is het grootst. Veel kinderen hebben last van de stress die heerst in huis en hebben minder toegang tot sport en cultuur. Op de site Samen voor alle kinderen kun je kijken welke aanvullende financiële maatregelen er zijn waarmee je een gezin kunt ondersteunen. Besteed ook aandacht aan wat je op psychosociaal vlak voor kinderen kunt betekenen. En lees deze handreiking voor sociaal professionals van Divosa: Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein.
5. **Ken de lokale sociale kaart:** Denk aan een voedselbank, noodfonds, schuldhulpmaatje als er sprake is van problemen met budgetteren. Verwijs bij ernstige schulden – in geval van crisis of als mensen schulden niet binnen drie jaar af kunnen lossen – altijd door naar schuldhulpverlening in jouw gemeente.

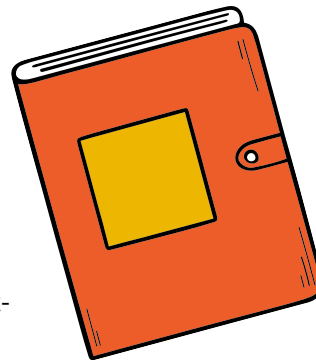
BELANGRIJK

Het is belangrijk te beseffen dat het hebben van (ernstige) schulden een belangrijke risicofactor is voor suïcidaliteit. Mensen kunnen zich machteloos voelen en geen uitweg meer zien. 113 Zelfmoordpreventie stelt dat het wenselijk is dat iedereen binnen de schuldhulpverlening - deurwaarders en buurt/wijkteams - getraind wordt om suïcide gedachten te signaleren. Immers, zij hebben dag in, dag uit persoonlijk contact met mensen uit de risicogroep. Door signalen van suïcidaliteit op te vangen en hier zelf het gesprek over aan te gaan kun je een verschil van leven en dood maken.

>> Volg de online training Suïcidepreventie van 113.

Meer lezen

- In De Dichter Bij Stand is een project met mensen die te maken hebben met de Participatiewet en wat het betekent om langdurig niet mee te doen. De portretten en verhalen van klanten en klantmanagers zijn opgetekend in een bundel en vastgelegd op een video.
- Bekijk de Snelle Wegwijzer: jouw cliënt in financiële nood? ontwikkeld door Movisie voor sociaal professionals van wijkteams en zie wat je kunt doen in geval je acute financiële problemen signaleert.
- Kijk de indrukwekkende documentaire Alleen tegen de staat van BNNVARA waarin vijf moeders, die slachtoffer werden van het Toeslagenschandaal, hun verhaal vertellen.

Afsluitende vraag dag 4

Welke tip rondom schaarste vormt voor jou de grootste uitdaging en waarom?

Het taboe op praten over suïcide doorbreken - Een ervaringsverhaal

Met het project 'Zelfmoord? Praat erover!' van GGD IJsselland wordt het taboe op praten over suïcide doorbroken. Het doel is dat professionele hulp sneller ingezet kan worden. Suïcidale gedachten kunnen ontstaan door het hebben van schulden en het leven in armoede. Op 30 juni 2020 was het webinar Suïcidepreventie bij armoede en schulden van GGD IJsselland. Collega en ervaringsdeskundige Marc Mulder was aanwezig om zijn ervaringen te delen.

'Ik ben per toeval begonnen met een eigen bedrijf. Het ging eigenlijk heel erg goed, de problemen ontstonden pas toen mijn zakenpartner wegging en het bleek dat er administratief zaken niet klopten. Opeens had ik een schuld van 100.000 gulden die ik moest oplossen. Na anderhalf jaar de broekriem aanhalen was het financieel opgelost, al zat ik er persoonlijk qua energie doorheen. Net op dat moment begon er een groot bouwproject recht voor de deur van mijn zaak. De omzet daalde daardoor met vijftig procent. Ik had nog geen reserves kunnen opbouwen dus ik kon het niet opvangen.'

Lees het artikel [Het taboe op praten over suïcide doorbreken - een ervaringsverhaal](#) op de website van Movisie.
Publicatiedatum: 29 juli 2020.

[naar artikel →](#)

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

DAG 4

Introductie

Opdracht

Terugblik

Artikel

DAG 5

Leer stress-sensitief werken: motiverende gespreksvoering

Deze dag zoomen we in op stress-sensitief werken. Stress-sensitief werken is een manier van werken die rekening houdt met de gevolgen van schaarste.

Bij stress-sensitief werken richt alles in de dienst- en hulpverlening zich op het verminderen van stress. Dit kan door praktische zaken laagdrempelig te maken, denk aan brieven in begrijpelijke taal, de wijze van bejegening tot het optimaal rekening houden en aansluiten bij de persoon die je voor je hebt. Motiverende gespreksvoering is een belangrijk onderdeel van stress-sensitief werken: het is een werkwijze om mensen te begeleiden bij gedragsverandering.

Ervaringsverhaal

Het verhaal van [Hanny Heuvelink](#) laat zien hoe de bejegening van mensen in armoede en schulden de ervaren stress en gevoelens van onmacht vergroot.

'Mijn stofzuiger ging kapot en ik belde met de sociale dienst. Die zeiden: "Je kunt toch ook gewoon vegen." Maar dat werkte helemaal niet. Dus nam ik weer contact op met de gemeente. Twee personen zouden bij mij thuis komen kijken, maar toen dat niet lukte omdat een persoon had afgebeld, kwam het voorstel om dan maar naar hen te komen, met de stofzuiger, om te zien of ie wel echt kapot was. Dus die heb ik achter op mijn fiets meegenomen. Toen kwam die man naar beneden en heeft in de wachtruimte waar allemaal mensen bij zaten, de stekker in het stopcontact gedaan, en zei: "Maar hij doet het niet." Waarop ik zei: "Ik had je ook wel door de telefoon kunnen laten horen dat ie kapot was." Nou, toen mocht ik gaan. Maar de beveiliging kwam achter me aan dat ik de kapotte stofzuiger wel weer moest meenemen, dus die heb ik weer achter op de fiets gebonden. Op de terugweg ging ik echt door mijn hoeven en zat ik huilend op mijn fiets. Ik dacht: Zie je wel, je hebt niks, je bent niks. Toen kreeg ik een brief thuis en daarmee mocht ik naar een elektronicazaak met een gigantisch logo van de gemeente Tilburg. Op de afdeling stofzuigers mocht ik er een uitzoeken. De verkoper weet dan al gelijk dat je via de gemeente komt en dan mag je met diezelfde brief ook nog eens langs de kassa... Zo vernederend. Het was dat ik die stofzuiger echt nodig had, anders had ik gezegd: "Stop hem maar ergens waar het heel donker is."'

Geen kunstje

Stress-sensitief werken is geen kunstje: het gaat om een oprechte basishouding waarin een gelijkwaardige respectvolle bejegening en empathie centraal staan. Deze basishouding wordt door personen die hulp en ondersteuning ontvangen als allerbelangrijkst gezien.

'Weet wie er op uw spreekuur komt. Weet wie je voor je hebt. Spreek die persoon aan met "Welkom meneer Jansen. Goedemorgen mevrouw Pieterse. Ik weet waarvoor u komt en ik heb al het een en ander voor u opgezocht. We gaan even zitten." Het gaat om dossierkennis en menselijkheid. Weet je hoe vervelend het is om elke keer weer van voren af aan je verhaal te moeten vertellen. Op een gegeven moment weet je ook niet meer wat je moet vertellen want dan komt er zoveel informatie op iemand af. Die valt dan helemaal in katzwijn en denkt: "Mijn god, wat is dit?" Daar heb ik helemaal geen zin meer in en ik doe dat ook niet meer.'

Lees meer in [dit artikel](#) waarin Hanny Heuvelink, uitkeringsgerechtigde in Tilburg, haar tips geeft voor gemeenten en consultants.

TIPS

Leer meer over de belangrijke factoren die hulpverleners mee kunnen nemen in hun werkwijze, voor een effectieve inzet van stress-sensitieve hulpverlening in het artikel [Wat is er nodig voor een effectieve inzet van stress-sensitieve dienstverlening?](#)

Maak een account aan en volg de gratis online cursus [Back to basics: Reflecteer op je professionele basishouding in de Movisie Academie](#). In 30 minuten leer je over welke houding jij hebt tijdens het dagelijks werk met jouw cliënten en welke drie elementen van belang zijn.

Een empathische en motiverende houding van hulpverleners zorgt ervoor dat cliënten actiever betrokken zijn. Belangrijke elementen zijn open vragen, reflectief luisteren, mensen keuzes aanbieden, bevestigen, haalbare doelen stellen en verandertaal uitlokken.

Motivatie stimuleren

De volgende vragen kun je stellen om iemand te motiveren en om met financiële problemen aan de slag te gaan:

- Mobiliseer iemands kracht. Stel vragen zoals: Hoe heb je het tot nu toe volgehouden of voor elkaar gekregen? Wat heeft jou hierin geholpen?
- Help iemand grip te krijgen op de zaak. Bijvoorbeeld: Ik kan me goed voorstellen dat je het even niet meer weet. Zullen we stap voor stap kijken naar de mogelijke opties?
- Help iemand om keuzes te maken die direct bijdragen aan het verminderen van de schaarste. Bijvoorbeeld: Wat kun je vandaag al opzeggen aan abonnementen of andere zaken die je niet direct nodig hebt?

OPDRACHT VAN DAG 5

motiverend gesprekken voeren

Motiverende gespreksvoering lijkt makkelijk en klinkt logisch. Maar, weten is nog geen doen. Deze opdracht vormt een vingeroefening die jou verder helpt in jouw dagelijkse praktijk. Je leest een korte casus, bedenk hoe jij hier motiverend op kunt reageren.

Open vragen stellen

Dat gesloten vragen niet uitnodigen tot actieve deelname aan een gesprek is een inkopertje. Toch sluipt het er gemakkelijk in.

Situatie: Je ben deze week bij Jan geweest. Je ziet dat hij vermagerd is, een lege koelkast heeft en er flinke stapels ongeopende post liggen. Je weet zelf niet alles van schulden, maar wel dat al deze signalen tekenen kunnen zijn van financiële problematiek. Je maakt een vervolgspraak om het hier verder over te hebben om te kijken wat nodig is. En vraagt hem in ieder geval alvast alle post op één stapel te leggen. Je belt een week later om tien uur aan, maar Jan doet niet open. Je besluit hem te bellen. Wat zeg je?

Reflectief samenvatten

Luister goed naar de persoon die je voor je hebt. Begrijp je écht wat hij of zij bedoelt? Zegt hij of zij wel alles en lukt het hem of haar om zich goed uit te drukken? Je laat zien dat je luistert en de persoon begrijpt door af en toe méér te doen dan alleen samen te vatten, je geeft beredeneerd iets terug. Hierdoor breng je diepgang aan in het gesprek en help je taal te geven aan dat wat er speelt. Denk bijvoorbeeld aan een situatie waarin iemand je vertelt haar bed niet meer uit te komen. Je kunt dan zeggen: “je komt je bed niet meer uit...”. Je kunt ook zeggen: “het valt je momenteel zo zwaar dat je moeite hebt om de dag te beginnen.” Daarmee help je het gesprek een stap verder.

Situatie: Yasmin zou zich melden bij de Voedselbank. Dit is vorige week geregeld. Maar zij heeft dit niet gedaan, met als gevolg dat ze nu geen brood op de plank heeft. Wat zeg je?

INTRO

DAG 1

DAG 2

DAG 3

DAG 4

DAG 5

Introductie

Opdracht

Terugblik

Verandertaal uitlokken

Mensen zijn veel eerder geneigd om motivatie voor verandering te vinden wanneer je de juiste vragen stelt. Verandertaal lok je uit met vragen als: Wat vind je nu het allervervelendst aan je situatie? Wat zou jou kunnen helpen om dat op te lossen?

Situatie: Lies, een vrouw van middelbare leeftijd, heeft door een nare scheiding een inkomsterugval. Zij weet niet goed hoe zij rond moet komen: haar man deed altijd de financiën. Ze voelt zich diep ongelukkig en is erg depressief. Dit compenseert ze door geld uit te geven. Onlangs heeft ze toch weer nieuwe kleding gekocht voor haar zoon, weliswaar op de markt dus niet voor heel veel geld, maar wel met geld dat ze eigenlijk niet heeft. Wat zeg je?

KORTE TERUGBLIK DAG 5

Je hebt de dag over stress-sensitief werken en motiverende gespreksvoering afgerond. Op deze pagina vind je een korte terugblik en extra informatie.

TIPS

Op zoek naar verdieping? Volg op de Movisie Academie de (gratis) e-learning over signaleren en begeleiden bij financiële problemen. Na afronding van deze online training ontvang je bovendien een accreditatiepunt via Registerplein.

Of bekijk deze Leer- en verbetertool van Movisie voor aanvullende reflectie-oefeningen over armoede en schulden.

Je hebt nu geoefend met motiverende gespreksvoering. Hieronder zie je een aantal voorbeelden die je zou kunnen gebruiken om je eigen voorbeeld aan te toetsen.

Situatie 1: Jan komt afspraak niet na, je belt hem

Wat motiveert is het volgende: Jammer dat je er niet was, ik maakte me zorgen, weet je ook waarom je het vergeten bent? Een niet-veroordelende houding geeft Jan de ruimte om te reageren. Door schaarste kunnen mensen niet goed plannen en organiseren: ze hebben teveel aan hun hoofd. Dit kan ervoor zorgen dat zij hun afspraak vergeten. Maak afspraken over hoe je er in het vervolg voor zorgt dat Jan wél op de afspraak komt, bijvoorbeeld door een reminder per telefoon of sms. Het kan ook zijn, dat Jan het ingewikkeld vindt, om de post op een stapel te leggen en te ordenen. Of bang is voor wat hij in de brieven aantreft. Hij durft dit misschien niet te zeggen. Check dus altijd of de mens die je voor je hebt je écht begrijpt, en of je een haalbare opdracht meegeeft die de persoon echt zelfstandig kan uitvoeren.

Situatie 2: Yasmin gaat niet naar de Voedselbank en heeft nu geen eten

Wat je kunt zeggen: 'Het is blijkbaar zo druk in je hoofd dat het je te veel was.' Het kan ook zijn dat er sprake is van schaamte. Of de persoon heeft een kapotte fiets en geen geld voor reparatie en is dus niet in staat om te gaan. Psycho-educatie kan schaamte verminderen en zelfinzicht vergroten. Het houdt in dat je mensen informeert over de impact van stress op hun gedrag, waarmee je het normaliseert. Ook is het belangrijk om te achterhalen wat iemand nodig heeft om wel te gaan. Een "warme" doorverwijzing werkt doorgaans beter dan het achterlaten van een telefoonnummer van een voor de persoon onbekende hulpverlener; de drempel is dan te hoog. Daarnaast is het heel belangrijk om te regelen dat de persoon in ieder geval voor een paar dagen eten heeft. Is er bijvoorbeeld iemand in het netwerk die iets kan betekenen? Of zijn er noodhulporganisaties die hierbij kunnen helpen?

Situatie 3: Lies geeft geld uit dat zij niet heeft

Lies heeft nooit geleerd om met geld om te gaan omdat haar man dit allemaal deed. Daarnaast voelt zij zichzelf ongelukkig, depressief en schuldig naar haar zoon. Kijk je naar de vorm van schulden, dan is er sprake van aanpassings-, overbestedings- en compensatieschulden. Wat helpt is om haar hier erkenning voor en inzicht in te geven. 'Het kopen van kleren doet jou je problemen even vergeten. Ook vermindert dit jouw schuldgevoel naar je zoon toe. Wat zou jou kunnen helpen om beter in je vel te zitten, zodat dat niet meer nodig is?' Ook kun je inventariseren wat voor de cliënt het meest belangrijk is. 'Wat is voor jou en je zoon het belangrijkste? Is dat ook echt nieuwe kleren of is het iets anders?' Door Lies zelf prioriteiten te laten stellen, is de kans groter dat zij zich eraan gaat houden en de uitgaven binnen de perken blijven. Zelfvertrouwen en motivatie groeien hierdoor weer. Daarnaast kun je iemand helpen (of als je dit zelf niet kunt iemand inschakelen die dat wel kan) met het checken of iemand alle inkomensondersteuning waar hij of zij recht op heeft wel ontvangt via de tool [Bereken Uw Recht van het Nibud](#). Kijk ook of er mogelijkheden zijn voor haar zoon via [samenvoorallekinderen.nl](#).

Meer lezen

- Twee deskundige sociale professionals hebben samen zes stappen op een rij gezet die jou kunnen helpen bij de begeleiding van mensen met financiële problematiek. [Bekijk de stappen](#).
- Het kan ook zijn dat iemand een licht verstandelijke beperking (LVB) heeft en daarom afspraken niet goed nakomt. Lees [het verhaal van Ans Broelman](#), ervaringsdeskundige met een LVB. Wat heeft haar geholpen?
- Luistertip: [Een podcast over helderde taal](#) met ervaringsdeskundige Marc Mulder als gast. Hij vertelt over zijn ervaringen en hoe je het best contact kunt leggen met iemand met schulden.
- In het dossier [Wat werkt bij de aanpak van armoede en schulden](#) beschrijven we welke werkzame elementen jij kunt inzetten om personen te ondersteunen die te maken hebben met financiële problemen.
- Bekijk de Movisie Talk met onder andere Hanny Heuvelink waarin de vraag '[Geld erbij voor mensen onder de armoedegrens?](#)' centraal staat.

Afsluitende vraag dag 5

Wat kun jij morgen al anders doen om stress bij je cliënten te verminderen?

RESULTATEN CHALLENGE ARMOEDE 2022

De Challenge Armoede vond plaats in oktober 2022. Benieuwd naar de ervaring van de deelnemers en wat zij naar aanleiding van de opdrachten anders gaan doen? Bekijk de impactsheet hieronder. Bedankt voor jouw deelname!

BRONNENLIJST

Webpagina's

Armoedecoalitie Utrecht. (2022, 10 mei). Inflatie dwingt tot structurele maatregelen. Brief landelijke armoedecoalitie aan tweede kamer. Geraadpleegd van www.armoedecoalitie-utrecht.nl/nieuws/inflatie-dwingt-tot-structurele-maatregelen/

Armoedecoalitie Utrecht. (2022, 19 september). Koopkrachtpakket kabinet nog niet toereikend. Brief landelijke armoedecoalitie prinsesdag. Geraadpleegd van www.armoedecoalitie-utrecht.nl/nieuws/koopkrachtpakket-kabinet-nog-niet-toereikend/

CBS. (2023). Laag en langdurig laag inkomen van huishoudens; huishoudenskenmerken. Geraadpleegd van www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83841NED

Movisie. (2022, 10 januari). Wat is er nodig voor een effectieve inzet van stress-sensitieve dienstverlening? Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/wat-er-nodig-effectieve-inzet-stress-sensitieve-dienstverlening

Mulder, M. (2022, 2 februari). Doorbreek zo snel mogelijk de escalatie van schulden. Sociale vraagstukken. Geraadpleegd van <https://www.socialevraagstukken.nl/doorbreek-zo-snel-mogelijk-de-escalatie-van-schulden/>

Movisie. (2022, 19 april). Hanny Heuvelink komt op voor mensen in armoede. Hanny en de stofzuigeraffaire. Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/hanny-heuvelink-komt-mensen-armoede

Movisie. (2022, 13 mei). Groep die niet kan rondkomen door inflatie wordt steeds groter. Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/groep-die-niet-kan-rondkomen-door-inflatie-wordt-steeds-groter

Movisie. (2020, 24 augustus). Armoede en schulden effectief aanpakken: benut jouw cirkel van invloed. Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/armoede-schulden-effectief-aanpakken-benut-jouw-cirkel-invloed

Movisie. (2022, 22 september). Landelijke Armoedecoalitie: koopkrachtpakket kabinet nog niet toereikend. Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/landelijke-armoedecoalitie-koopkrachtpakket-kabinet-nog-niet-toereikend

Movisie. (2022, 15 november). Het is tijd voor een structurele aanpak van de (energie)armoede. Geraadpleegd van www.movisie.nl/artikel/tijd-structurele-aanpak-energiearmoede.

Movisie. (2021, 17 november). 'Kijk naar wie de mens achter de hulpvraag is'. Geraadpleegd van: www.movisie.nl/artikel/kijk-naar-wie-mens-achter-hulpvraag

Nibud. (z.d.). Een financiële buffer. Geraadpleegd van www.nibud.nl/onderwerpen/sparen/een-financiele-buffer-opbouwen/

Nibud. (2022, 9 juni). Middeninkomens redden het door hoge energierekening niet meer zonder bezuinigingen. Geraadpleegd van www.nibud.nl/nieuws/energieprijzen-middeninkomens-komen-niet-rond/

Nibud. (2022, 15 juli). Nibud: groeiend aantal huishoudens zit financieel klem. Geraadpleegd van www.nibud.nl/nieuws/groeiend-aantal-huishoudens-financieel-klem/

Rijksoverheid. (2022, 12 juli). Kabinet komt met overkoepelende aanpak op armoede en schulden. Geraadpleegd van www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/07/07/kabinet-komt-met-overkoepelende-aanpak-op-armoede-en-schulden

Van der Storm, L. (2022, 11 maart). Wie het leven al amper kon betalen, komt nu in grote problemen. 'Dan eet ik maar minder'. TROUW. Geraadpleegd van www.trouw.nl/economie/wie-het-leven-al-amper-kon-betalen-komt-nu-in-grote-problemen-dan-eet-ik-maar-minder

Rapporten

Akkermans, C. & Ràkers, M. (2022). [Naar nul huisuitzettingen. Zo doe je dat!](#) Utrecht. Movisie.

Franken, M., Kuiper, C., Van der Sanden, P. (2022). [Bestaanszekerheid onder druk. De stand van zaken.](#) Utrecht. Movisie.

Movisie. (2022). [Werken aan bestaanszekerheid. Gemeenten aan de slag vanuit het perspectief van inwoners.](#) Utrecht. Movisie en Werkplaatsen Sociaal Domein.

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. (2020). [Gezondheidsverschillen voorbij. Complexe ongelijkheid is een zaak van ons allemaal.](#) Den Haag. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.

Van der Schors, A., Crijnen, C. & Schonewille, G. (2019). [Rapport Geldzaken in de praktijk 2018-2019.](#) Nibud.

VNG & Divosa. (2021). [De winst van het sociaal domein: Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid.](#) Den Haag. VNG.

Lezing

Movisie Utrecht. (2022, maart 29). [Participatielezing 2022 – Tim 'S Jongers \(RVS\) \[Video\].](#) YouTube.

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren. Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Colofon

Auteurs: Pien van der Sanden, Mirjam Andries en Christine Kuiper

Eindredactie: Communicatie Movisie

Vormgeving: Suggestie & illusie

De Challenge Armoede 2022 is een initiatief van Movisie in samenwerking met Associatie Wijkteams, Sociaal Werk Nederland, Armoedecoalitie Utrecht en Week tegen Armoede (HAN University of Applied Sciences).

De inhoud van deze publicaties is met grote zorg samengesteld. Desondanks is Movisie niet aansprakelijk voor de eventuele schade die ontstaat door het gebruik van deze informatie.

Overname van tekst is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding: © Movisie, Utrecht, 2023. Overname van afbeeldingen, foto's of illustraties is niet toegestaan.

Mei 2023

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het ministerie van VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport